

Motion till riksdagen 2019/20:1115

av Peter Persson (S)

Vättern och vattnet

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behov av att klassificera Vättern som ett riksintresse och om att ge sjön ett regionalt samordnat skydd och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Redan den tio år gamla Miljöprocessutredningen slog fast att ”mark- och vattenområden som innehåller förekomster av grundvatten eller ytvatten av stor betydelse för dricksvattenförsörjningen ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt minska områdenas betydelse för denna försörjning”. Självklart borde därför Vättern klassificeras som riksintresse samt få ett tydligt och regionalt samordnat skydd som riksintresse.

Dricksvattenutredningen tillsattes av regeringen år 2013 med syfte att identifiera nuvarande och potentiella utmaningar för en säker dricksvattenförsörjning i landet. Slutbetänkandet gick 2017 på remiss men någon lagstiftning har därefter inte kommit till stånd. Civilutskottets passiva hänvisning till att frågan bereds i fjolårets betänkande måste övergå i ett mer aktivt påtryckande för att lagstiftning tas fram. En lagstiftning som kan skydda det viktiga Vätternvattnet. När flera kommuner är inblandade så behövs en nationell samordning av skyddet för vattentäkten i fråga och att regionala vattenförsörjningsplaner tas fram innan kommunerna kan ta ansvar för att skydda vattentäkten.

Det går inte att komma ifrån att Vättern är utsatt för ett ökande föroreningsstryck samtidigt som allt fler vill ha del i sjöns vatten. Det finns både gamla föroreningsförmyndelser och nya, ännu rätt ogripbara, hot i fråga om långsiktiga konsekvenser till exempel av plastpartiklarna i vattnet.

Vätterns utmärkta förutsättningar som vattentäkt gör att den i dag nyttjas av cirka 260 000 personer.

Långt framskridna planer finns i fråga om att förse Örebro och andra Närkekommuner med Vätternvatten, med möjlighet till ytterligare utbyggnad till Mälardalen. Folkmängden i hela Närke uppgår nu till 300 000 invånare (varav mer än hälften i

Örebro kommun). Även om alla Närkekommuner inte vill delta i Vätternprojektet idag så måste planeringen ta höjd för detta.

Tre hot har utmålats i fråga om Vättern. Det första är givetvis klimathotet med stigande medeltemperatur. Vättern är ett så kallat kallvattenekosystem. Ekosystemet i Vättern är präglad av arter som trivs i kalla förhållanden, till exempel röding. Om temperaturen ökar försvinner de arter som trivs under kalla förhållanden. I ett kallt vatten växer ingenting. Det är ett billigt, bra och hygieniskt råvatten. Blir det ett varmare vatten på ytan så kommer fler bakterier att kunna växa. Det blir ett sämre vatten. Med stigande medeltemperatur förändras sannolikt också avdunstningen och nederbördsförhållandena. De senaste åren har vattennivån i Vättern legat på historiskt låga värden.

Det andra stora hotet är miljögifter och andra föroreningar som mikroplast. Det som hamnar i Vättern blir kvar där under väldigt lång tid. Vattnet i Vätern byts ut på bara några år. I Vättern tar det däremot 60 år innan vattnet helt har bytts ut. Det gör att sjön är mycket känsligare för miljögifter än andra sjöar. Försvarens verksamhet med utökade skjutningar över Vättern och användandet av området som ett flygövningsområde är inte bra för Vätterns vattenkvalitet. Samma farhåga gäller borring efter fossil metangas vid Vättern samt ansökan om att få starta en gruva i Norra kärr i sjöns omedelbara närhet. När det gäller förekomsten av mikroplast i våra stora sjöar är forskningen ännu bara i ett begynnelsekedje men preliminära resultat talar för att vi kan ha en högre förekomst av mikroplast i Vättern och andra stora sjöar än i haven.

Det tredje hotet mot Vättern är vi själva. Nästan all kust runt Vättern är obebyggd i dag. Det har gjort att sjön har fått leva sitt eget liv. Det finns arter i Vättern som har kunnat överleva ända sedan istiden. Men i takt med att stränderna bebyggs så ökar föroreningstrycket och nedskräpningen samt också risken för att människan, medvetet eller omedvetet, för in nya arter i sjön.

Min andra fråga om Vättern rör sjöns vattenreglering som är ett bekymmer för Jönköpings kommun. Landhöjningen i Sverige är olika i olika delar. Utloppet som ligger vid Motala har en snabbare landhöjning än Jönköping vid Vätterns sydspets. Sjön tippas därför mot söder, vilket medför att Vätterns nivå vid Jönköping stiger ungefär 1,4 millimeter per år. SMHI har beräknat att vattenståndet vid Jönköping kan öka med 11–17 centimeter över en 100-årsperiod, vilket kommer att få stora negativa effekter för Jönköpings stad. Jönköping får redan i dag allt oftare problem med översvämmade vägar och fyllda dagvattensystem under höga flöden.

Exploateringen av stora centrala markområden som i dag är industriområden eller outnyttjad mark försvåras också. Vi måste dessutom räkna med en högre risk för plötsligt höga nederbörds mängder på begränsade områden, som en följd av den pågående klimatförändringen.

Kammarkollegiet är den myndighet som från statens sida ska företräda det allmänna i frågan. Kammarkollegiet meddelade år 2010 Jönköpings stad att myndigheten är förhindrad att ansöka om omprövning utslutande av det skälet att man saknar ekonomiska medel för att betala eventuella motparters rättegångskostnader samt eventuella intrångsersättningar. Frågan om Vätterns vattenreglering måste lösas, enligt min uppfattning. Kostnaderna för en översvämningskatastrof i Jönköping kan nämligen bli större för staten.

